

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
"Slægtsgården" 75 år	side 3
Agerup	side 4
Asdal Hovedgård	side 6
1. verdenskrig - et landsogn på Als	side 9
Stormflodskatastruferne 1872 og 1825 med efterfølgende malaria	side 12
Møller og mølleri	side 13
Nyt fra kredsene	side 14
Kommende kredsaktiviteter	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August - oktober 2017

Nr. 449 - 75. årgang

Agerup på Lolland

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Medlemsadministrator:

Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 21 62 20 88, e-mail iwibholm@gmail.com

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
VKST
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
Tlf. 57 86 53 00
mmf@vkst.dk

Ejendomsrådgiver
Peter Christensen. LMO.
Asmildklostervej 11. 8800 Viborg.
Hoved tlf. 7015 4000
Tlf. 87 28 25 68. Mobil 30 92 62 69.
Mail PEC@lmo.dk - Web www.lmo.dk

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gunhild Olesen Møller,
»Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Mobil 23 32 92 10.
gunhild.olesen.moller@rn.dk

Næstformand:

Finn Bang Olsen,
»Lilliehøj«,
Assensvej 16, 5580 Nr. Åby
Tlf. 51 70 06 08
finn.bang.olsen@get2net.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«,
Hammerbakke 3, 4050 Skibby
Tlf. 47 52 99 18
jensbjensen@privat.dk
(Formand: Nordsjællandskreds)

Jens Ole Munch
Søndre Alle 6, 3700 Rønne
Tlf. 51 95 17 22
lisa@munch.li
(Formand: Bornholm-kreds)

Karen Andersen,
»Baungård«,
Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
Tlf. 29 26 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Knud Pedersen
»Kildemosegård«,
Egeskovej 18, 4700 Næstved
Tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Hans Jørgen Hansen
»Bregnholt«
Adelgade 88, 4880 Nysted.
Tlf. 54 86 42 22.
bregnholtpc@hotmail.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Gunnar Kloppenborg-Skrumsager
»Lilteip«,
Terpvej 24, Øster Lindet,
6630 Rødding
gunnar@lilteip.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 17, 6470 Sydals.
Tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«,
Tarpvej 13, Vedersø, 6990 Ulfborg,
Tlf. 21 42 13 83
ju@tarpgaard.com
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
»Jægergården«
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle-kreds)

Vibeke Binnerup
Grenåvej 281, 8963 Auning
Tlf. 60 72 55 68.
Vibeke@vestdjursnet.dk
(Formand: Århuskreds)

Gunhild Olesen Møller,
»Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Mobil 23 32 92 10.
(Formand: Midtjysk kreds)

Mads P. Christensen
»Als Nygaard«
Petersborgvej 11, Als,
9560 Hadsund
Tlf. 21 55 59 50
mathy@postkasse.net
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj
»Volhøj«
Bettevej 38,
V. Tversted, 9881 Bindslev
Tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@gmail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)
(Formand: Arkivudvalget)

Formanden skriver:

I mit sidste formandsindlæg sluttede jeg af med at skrive, at jeg var glad for mit genvalg til formandsposten, og vil fortsætte arbejdet for Dansk Slægtsgårdforenings beståen. Det gælder stadig, men fra tid til anden er der episoder, som jeg da gerne ville have været foruden. Det har der også været siden årsmødet i maj, men jeg er utrolig glad for at forretningsudvalget (FU) med næstformand Finn Bang Olsen fra Fyn, Niels Ole Volhøj fra Vendsyssel og undertegnede er enige om de ting der kræver handling, og hvordan foreningen skal agere fremadrettet. I august afholdt vi et FU-møde, og her besluttede vi at afsøge muligheden for at få en ny kasserer udefra eftersom ingen havde reageret på annoncen i bladet Slægtsgården. FU har siden fundet en person, der har de rette kompetencer til posten, og der er vi nu. Det kan jo godt være en langvarig proces at få en ny kasserer på plads i relation til banken.

Vi afholdt samme dag et bladmøde, hvor redaktør Ole G. Nielsen deltog og informerede om de artikler, der kan forventes i de næste numre af Slægtsgården.

Det er nu 25 år siden at Slægtsgårdsarkivet flyttede til Landbrugsmuseet Gl. Estrup. I 2014/2015/2016 da foreningen var nedlægningsstruet, blev der taget kontakt til og holdt møder med Landbrugsmuseet, og meddelelsen herfra var, at hvis en nedlæggelse blev aktuel, ville museet være behjælpelig med at finde en løsning på Slægtsgårdarkivets fremtid. Dansk Slægtsgårdforening består som bekendt stadig, og løftet om at være behjælpelig er så sent som her i foråret fornyet fra museets side. Forudsætningerne for at understøtte arkivet har uægtelig ændret sig over tid siden indflytningen. I takt med at medlemskaren er faldet fra op mod tretusind medlemmer, ligger vi nu i underkanten af 1.000 medlemmer. Det betyder, at en stadig større del af foreningens indtægter går til at betale til arkivet. Udgiften til arkivet svinger omkring kr. 67.000. I år 2016 var andelen 18%. Her i år 2017 tegner det til at blive 22%, og i år 2018 er der budgetteret med en andel på 25%. Disse tal lægger op til at der fremadrettet skal gøres nogle overvejelser.

Det er op til de enkelte kredse selv at bestemme deres aktivitetsniveau, og om hvordan de bedst servicere medlemmerne. Jeg hører dog over tid fra medlemmer, der gerne vil at der sker mere i deres lokale kredse. Dem opfordrer jeg til at møde op på generalforsamlingen og komme med forslag til aktiviteter og eventuelt stille sig til rådighed som bestyrelsesmedlem. Der er ikke noget krav til, hvor mange medlemmer der kan sidde i de lokale bestyrelser, så jeg kan kun foreslå at vise fleksibilitet og at give plads til folk, der gerne vil gøre en indsats. Så kontakt jeres lokale kredse, hvis I har gode ideer.

Gunhild Olesen Møller

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens medlemsadministrator:
Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 21 62 20 88 e-mail iwibholm@gmail.com

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning, tlf. 86 48 48 16
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

*Der er gratis adgang til arkivet,
når man til billetsalget i porten oplyser,
at man kun skal på arkivet.*

Arkivarer:

Else Skovbo Jensen
Kløvervej 5, 8850 Bjerringbro.
Tlf.: 86 68 40 47.

Inge Nissen
Tåsingegade 22 st. tv., 8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vermelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 450 udkommer omkring
den 1. december 2017.
Deadline for indlæg 1. november 2017*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Jannerup Grafisk
Ndr. Ringgade 70 A
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk*

”Slægtsgården” 75 år

Den 15. oktober 1942 udkom det første nummer af medlemsbladet for Slægtsgårdsforeningen, så med dette blad markeres de 75 år.

I de første år udkom bladet hvert måned, siden udkom det uregelmæssigt, og efter en turbulent periode blev det besluttet, at bladet skulle udkomme omkring den 20. i de lige måneder. En beslutning som var været gældende indtil nærværende årgang, hvor hovedbestyrelsen har besluttet kun at udsende fem blade årligt.

Det var foreningens dynamiske sekretær og arkivar Christian Dam, som redigerede de første blade. Men efter besættelsesmagtens attentat på ham, indskrænkede han arbejdsindsats, og landsformanden, Jørgen Petersen, Thorsgård, overtog redaktionen. Dengang havde bladet en betydelig læsekreds, da medlemstallet i 1943 var på 4.540 medlemmer.

Dobbeltfunktionen som landsformand og redaktør gav problemer, for Jørgen Petersen – folketingskandidat for Det radikale Venstre - betragtede mere bladet som et blad for sit parti end et blad for en kulturel forening. I 1947 trak han sig fra formandsposten og i 1950 som redaktør.

Bladudvalget

Den 21. juni 1947 blev det besluttet at nedsætte et bladudvalg, hvis formål det var at skabe økonomi i bladet. De første år bestod udvalget af Jørgen Petersen, Thorsgård og H. M. Markersen, Markersdal.

I 1950 ændredes bladudvalgets sammensætning. H. M. Markersen var blevet landsformand, og i stedet for ham valgtes næstformanden Jens Jensen, Sode. Endvidere udpegedes: Bent Bjergskov, Rosenlund og H. Cederfeld de Simonsen, Erholm. Senere supplerede udvalget sig med konsulent Hans Balle.

Jens Jensen, Sode var formand for udvalget indtil 1953, hvorefter Cederfeld de Simonsen overtog posten, og han varetog bladets interesser gennem 17 år. I 1970 afløstes han af Bent Bjergskov. Han døde i 1984 og Peder Møller Frifelt, Frifeltgård blev udvalgsformand. I 1996 valgtes A. C. Winther Hansen, Trillbakkegård til ny bladudvalgsformand, en post han beklædte i 9 år, indtil den ansvarsfulde opgave blev overtaget af Peder Mouritsen, Sædding Storgård. Året efter blev Peder Mouritsen valgt til landsformand.

Bladudvalget var et meget dynamisk udvalg. Foruden de tre hovedbestyrelsesvalgte medlemmer deltog landsformand og redaktøren. Efter Slægtsgårdsarkivet var flyttet til Gl. Estrup i 1993 deltog arkivleder Ejgil Overby i møderne, og da foreningen forretningsfører, Inger M. Hansen, var gået på pension fra Nordea, deltog hun også.

Med udgangen af 2007 ophørte bladudvalget. Grundet bladudvalgets brede sammensætning blev det nærmest forretningsudvalg, men da vedtægterne fordrede et forretningsudvalg og ikke nævnte et bladudvalg, besluttedes at ændre navnet, så vedtægterne blev overholdt. Efter nogle år forlangte et forretningsudvalgsmedlem, at ansatte skulle holdes væk fra mødet og kun fik foretræde på aftalt tid. Dermed forsvandt et hyggeligt samarbejdsrum, hvor alle, der havde kendskab til foreningens for-

skellige dele, var samlet, og foreningens ve og vel blev behandlet.

Referencerammen

Slægtsgårdsbladet er et medlemsblad, men det har altid haft forskelligt læsestof. Fra blad nr. 1 har der været bragt historier om slægtsgårde. Denne tradition er i overensstemmelse med foreningens formål, der lyder: ”Foreningens formål er at bevare kendskabet til og historien om de danske slægtsgårde, både de nedlagte, de nuværende og de kommende.” Denne formulering holder redaktionen fast i, selvom Slægtsgårdsforeningen nu har lagt slægtsgårdene bag sig. Indtil 1958 skulle medlemmerne af foreningen være ejere af slægtsgårde, derefter var det kun et krav til hovedbestyrelsesmedlemmerne. I 1990 ændredes hovedbestyrelsens sammensætning, så der var 6 årsmødevalgte medlemmer, som skulle have rødderne i orden, og de blev suppleret med de til enhver tid siddende kredsformænd. Ved en senere ændring indskrænkede hovedbestyrelsen til en årsmødevalgt formand og kredsformændene. Og det sidste er ændringen fra 2016, hvor der ej heller stilles krav om at landsformanden skal være slægtsgårdsejer. Til trods for den opgivende holdning overfor slægtsgårdene har redaktionen fastholdt, at der hver gang skal være en slægtsgård omtalt i bladet, men gårde uden slægtshistorie kan også omtales. Det er dog redaktionens mål at fastholde slægtsgårdsbegrebet, så man er klar over, hvilket værdigrundlag forening arbejder på.

At eje en slægtsgård er meget eksklusivt, noget man gennem generationer har gjort sig fortjent til.

En slægtsgård er en gård, der er i god drift, og det skal en gård være for at være attraktiv for næste generation. En attraktiv slægtsgård omfatter ikke alene de 30 ha, som slægten har haft siden udskiftningen for snart 250 år siden, den omfatter nu 300 ha. Slægtens gamle jord er der og det samme måske for bygningerne, men rundt om ejendommen ligger al det tilkøbte og rundt om gårdens gamle bygninger ses de moderne bygninger til det dynamiske landbrug.

Kan vi finde slægtsgårdene i tidens landbrug?

OGN

*Peder Møller Frifelt.
Hovedbestyrelsesmedlem 1973-1996,
medlem af bladudvalget 1973-1996,
formand for bladudvalget 1984-1996 og
foreningens næstformand 1987-1996.
Efter at være trådt ud af hovedbestyrelsen
blev Peder Møller Frifelt udnævnt til
foreningens æresmedlem.*

*A. C. Winther Hansen blev formand for
den nyoprettede Himmerlandskreds i 1988,
og efter vedtægtsændringer i 1990
blev han medlem af hovedbestyrelsen.
I årene 1996-2005 var han formand
for bladudvalget.*

Agerup

Agerup

Agerup er en overset perle blandt de større gårde på Lolland. Gården har siden 1979 tilhørt hofjærgemester Otto Frederik Luel greve Reventlow. Han er cand. silv., premierløjtnant af reserven og direktør for The International Woodland Compagni, der rådgiver om skovinvestering hele Jorden rundt.

Drift

Gårdens samlede areal er godt 400 ha og der er tilforpagtet 33 ha. 50 ha er skov. Driften omfatter sukkerroer, byg, hvede, hvidkløver, engrapgræs og rødsvingel.

Historien

I dag er gårdens navn Agerup, men i ældre litteratur skal man søge under Aggerup og Aggerupgård. I Trap står: "Agerup nævnes tidligst i 1397 og var da vist en landsby med en mindre adelig sædegård." Sædegården er formodentlig forsvundet allerede i slutningen af middelalderen. Dengang var hovedgårdsrettigheden noget der fulgte den adelige ejer.

I matriklen fra 1682 var Agerup en landsby med 6 gårde, 2 huse med jord og 5 huse uden jord. Hartkornet var 28 tdr. og det dyrkede areal omfattede 103 tdr. land. Det hele hørte under hovedgården Nielstrup. I begyndelsen af 1700-tallet oprettes en gård af Agerups jorder, Agerupgård, hvor stamherren til Nielstrup, Henrik Flindt, boede, indtil han i 1750 arvede Nielstrup og flyttede dertil. Konferensråd og landsdommer Henrik Flindt døde i 1790 og sønnen overtog Nielstrup og Agerup. I 1799 solgte han sin godsdannelse til Christian Heinrich August von Hardenberg Reventlow besidder af stamhusene Krenkerup og Kalø. I 1815 indgik Nielstrup og Agerup i det nyoprettede grevskab Harden-

berg-Reventlow. Lensgreven døde i 1840 og grevskabet tilfaldt hans eneste barn: Ida Augusta Hardenberg-Reventlow, der var gift med kammerherre og oberstløjtnant Harald Holck. Deres søn, Carl Ludvig August Rudolph Holck (1818-1885) var i 1847 indgået i ægteskab med Ida Louise Henninga von Qualen.

I 1849 købte han gården Valdemarskilde ved Slagelse med moderen som kautionist. Valdemarskilde solgte han i 1854 og flyttede til Agerup, hvor han lod opføre den nuværende hovedbygning, og her residerede han til 1867, da han overtog grevskabet og flyttede til Hardenberg, som Krenkerup var kommet til at hedde efter erektionen af grevskabet. Med overtagelsen af grevskabet førte lensgreven navnet Holck-Hardenberg-Reventlow.

Lensgreven besad grevskabet til sin død i 1885. Da ægteskabet var barnløst, besad enken grevskabet. I 1900 solgte hun Agerup til Christian Benedictus Johan Ludvig Conrad Ferdinand greve Reventlow (1845-1922), der også besad fideikommissgodserne Coppel og Varste-Polle ved Hanover.

Den nye ejer var født på Pederstrup og var oldebarn af C. D. F. lensgreve Reventlow til Christianssæde, rentemesteren, der gennemførte landboreformerne.

I 1922 arvede sønnen Rudolph Eduard Vilhelm Ferdinand Christian greve Reventlow (1879-1945) Agerup. Han udnævntes til hofjærgemester og i 1929 overtog han som 1. successor til grevskabet Reventlow (Sandbjerg) titlen som lensgreve. Ægteskabet med Else Risom var barnløst. Efter hendes død i 1955 overgik Agerup til Claus Detlev Frederik Ferdinand greve Reventlow. Hans farfar, Ludvig Alexander Eduard greve Reventlow (1848-1916) var ejer af Rudbjerggård og broder til Christian Bene-

dictus Johan Ludvig Conrad Ferdinand greve Reventlow. Claus greve Reventlow (1928-2008) blev 1954 gift med Ellen Marie Juel, som senere overtog sit hjem, Hverringe gods ved Kerteminde. Han udnævntes til både hofjægermester og kammerherre.

I ægteskabet fødtes tre børn. Ældste er sønnen Niels Otto Rudolph Juel greve Reventlow, der overtog Hverringe og yngst er sønnen Otto Frederik Juel greve Reventlow, som i 1979 overtog faderens gård - Agerup.

I ægteskabet med Nina Glarner har han sønnerne: Frederik Georg, Andreas Ditlev og Mathias Conrad, og i andet ægteskab med Sophie Henriette Raben-Levetzau datteren Sybille Vega.

Slægten Reventlow

Agerup er gården på Lolland, hvor vi stadig finder slægten Reventlow, der tidligere beherskede det meste af Lolland gennem grevskabet Christianssæde og stamhuset Krenkerup.

Agerups nuværende ejer, Otto greve Reventlow, er direkte efterkommer af grundlæggeren af den danske grevelige linje, Conrad lensgreve Reventlow, der besad grevskabet Reventlow (Sandberg ved Sønderborg) og ejede flere godser i Jylland. Han residerede på Clausholm slot. Conrad Reventlow var fra 1699 til sin død i 1708 storkansler, og dermed landets mægtigste mand efter enevoldskongen.

Conrad Reventlow havde 1 søn og 7 døtre. Sønnen, Christian Ditlev lensgreve Reventlow, officer og diplomat, etablerede sig på Lolland og oprettede i 1729 grevskabet Christiansborg, som efter 1741 hed Christianssæde.

Christian Ditlev Reventlow blev gift med Benedicte Margrethe Brockdorff, enke efter landets mest velhavende mand, Jørgen Skeel til Gl. Estrup. Jørgen Skeel havde fra moderen arvet sædegården Krenkerup på Lolland. Ved

Agerups ejer
Otto Greve Reventlow

efterleverskens ægteskab med Christian Ditlev Reventlow fik hun i medgift foruden Krenkerup også hovedgårdene Rosenlund og Nørregård.

Professor, dr. phil. William Norvin skrev om ægteparret Christian Ditlev Reventlow og Benedicte Margrethe Brockdorff: "Så virksom og handlekraftig Reventlow var i sin tjeneste, så svag og føjelig skal han have vært hjemme, hvor konen førte et uindskrænket regimente. Gerrighed og umættelig griskhed efter penge var det sorte punkt i hendes karakter, der i mangfoldige tilfælde forledte hende til handlinger, som hun havde liden ære af. De omfattende godser hun og hendes mand besad, bestyrede hun med fast hånd og arbejdede livet igennem for at forøge og forbedre dem." I 1736 oprettede hun stamhuset Krenkerup af Krenkerup, Rosenlund og Nørregård.

Da Christian Ditlev Reventlow døde i 1738 - og hustruen året efter - gik stamhuset Krenkerup over til den ældste søn Conrad Ditlev Reventlow, der tillige arvede grevskabet Sandbjerg i Slesvig, baroniet Brahetrolleborg på Fyn og stamhuset Frijsenvold i Nørrejylland. Den yngre søn - Christian Ditlev Reventlow - arvede grevskabet Christiansborg/Christianssæde. I 1759 arvede han de øvrige reventlowske besiddelser fra den sønneløse brodersøn.

Rentemester Christian Ditlev Frederik lensgreve Reventlow til Christianssæde og broderen Johan Ludvig lensgreve Reventlow til Brahetrolleborg huskes for deres vellykkede gennemførelse af landboreformene.

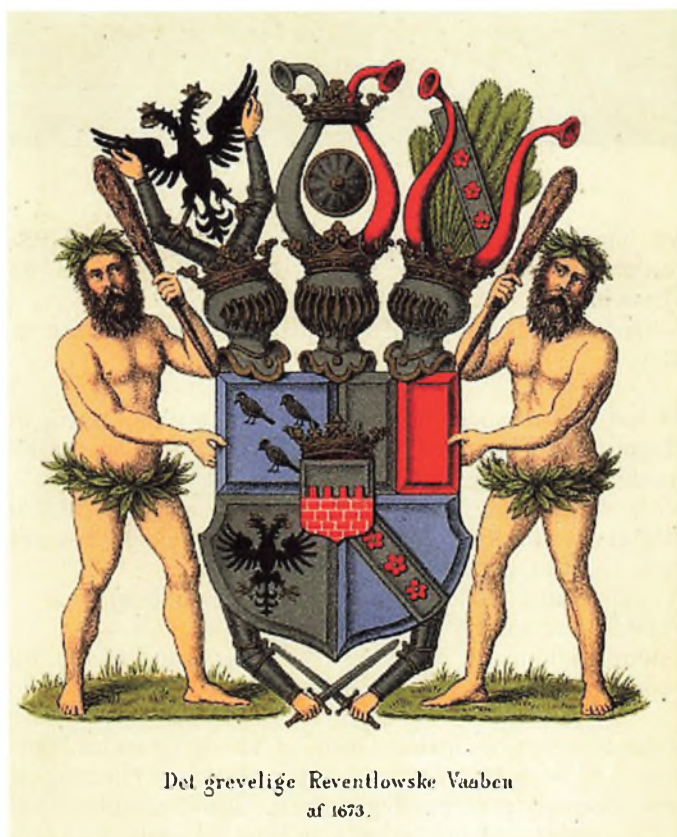
Christianssæde og Sandberg blev afhændet efter lensafløsningen. Brahetrolleborg arvedes af en datter og med hendes ægteskab gled det fynske gods ud af slægten. Det samme gælder for Krenkerup. En søn af Christianssædelinjen erhvervede Rudbjerggård, men den er gennem arv havnet i en anden slægt, så tilbage på Lolland er Agerup det eneste gods, hvor man i dag finder slægtens Reventlow.

Hovedbygningen

Den karakteristiske hovedbygning i senempire er opført i 1858, som bolig for stamherren til grevskabet Hardenberg Reventlow - Carl Ludvig August Rudolph Holck. Omkring år 1900 blev hovedbygningen udvidet med et tag ved hver ende.

I skoven sydøst for hovedbygningen findes et privat gravkapel placeret i en symbolsk udformet hækbepantning udformet som et nøglehul. Kapellet er opført i nygotisk stil i 1870'erne og rummer stensarkofager for lensgreveparret Holck-Hardenberg-Reventlow og det efterfølgende ejerpar.

OGN

Det grevelige Reventlowske Vaaben
af 1673.

Det grevelige reventlowske våben. I hjerteskjoldet Reventlow og selve skjoldet, der er firedelt, har våben for slægterne: Sperling, Rantzau, Halle og Below.

Asdal hovedgård

Asdal hovedgård.

Asdal sogn ligger i Vennebjerg herred dvs. i nærheden af Hirtshals. Den gamle herregård var et magtens centrum, da dens ejere var markante skikkelser. I dag er gården stadig et centrum, centrum i et omfattende erhvervseventyr.

I 1989 købte den 20 årige Jens Peter Lunden Asdal. Dengang var det en gård med 160 ha. Om landbruget fortæller Jens Peter Lunden: "Vi ejer og driver 550 ha moderne markdrift. Vi dyrker korn, hovedsagligt brødhvede, raps til rapsolie og vårbyg til sædekorn. Vi dyrker også roer på kontraktavl til GrønGas A/S samt majs, også på kontraktavl til GrønGas A/S. Al halm indsamles og sælges til GrønGas A/S.

I marken har vi siden 2012 praktiseret pløjefri dyrkning med Horch-system.

Vi har selv alle maskinerne til opgaverne i marken; gyllekørsel, høst af korn og roer, almindelig såning samt enkorssåning til majs og roer, grubbesåning af raps, transport af afgrøder med lastbil, sprøjtning med GPS og diverse sensorer.

Vi kører lidt maskinstation med specialmaskiner. Alle maskiner og traktorer er udstyret med GPS, hvor det giver mening.

Vi har siden 1999 tildelt næringsstoffer efter GPS-jordprøver. Alle marker gødes med afgasset gylle fra GrønGas A/S.

I marken er ansat 3 medarbejdere, hvoraf den ene er elev.

Vi har 950 årssøer, og vi opfoder alle grisene herfra til slagtning ved Danish Crown. Vores produktion er en UK-produktion med særlige krav til dyrevelfærd.

Vi laver selv alle vores avlsdyr og producerer ca. 33.000 slagtesvin årligt. Vi fodrer med færdigfoder efter vores egne recepter, og vi køber foder ved DLG.

Al gyllen afsættes til GrønGas A/S (biogasanlæg)

I staldene er ansat 6 medarbejdere.

I administrationen er der 2 og 1 altmulig mand til rep. og vedligehold bygning/have/park m.m.

Vores biogasanlæg hedder GrønGas Vrå og GrønGas Hjørring A/S, som blev startet i 2001. GrønGas Hjørring er løbende udviklet og er i dag et større gårdbiogasanlæg med 5 leverandører af husdyrgødning, incl. al gylle fra vores egen bedrift. Årligt ca. 50.000t/år.

Al gassen brændes af i en motor, som producerer el til elnettet og varme til Hjørring Fjernvarme.

Den afgassede gylle leveres tilbage til leverandørerne med vores egen lastbil.

På GrønGas Hjørring er ansat 4 medarbejdere, som varetager den daglige drift og transport.

Den 14. juni 2016 blev det nye GrønGas Vrå indviet, og det forsyner naturgasnettet med 9.000.000 kubikmeter biometan (GrønGas) om året. Anlægget har vi selv bygget og det er på 300.000t/år her er der ansat 9 mand til transport og driften.

Vi har siden 1999 haft vindmøller. I dag har vi 5,5 vindmølle og er i gang med en proces med at udskifte nogle af dem med større møller. Sidst i december 2016 opsat 3 nye 3.45 MW Vestas V126.

Voldsted, borg og hovedbygning

I bogen "Asdal gennem 600 år" skriver Ingvar Mølbjerg, at voldstedet ved Asdal nær munden af Kjulå var anlagt for at spærre for fjender der kom ad søvejen, og her har været et forsvarsværk siden oldtiden. Asdal skal ses som et led i en større sammenhæng for hele Vendsyssel. Det er også karakteristisk for forsvarsværkerne, at de alle var knyttet til en større herregård.

Hvornår Asdalborgen er anlagt er et åbent spørgsmål, men vi må gå ud fra, at Asdal som et strategisk vigtigt punkt har været befæstet lige så længe, som landet har været beboet. Det er også klart, at befæstningens art har ændret sig i takt med de vekslende tiders militære udviklingstrin.

I Resens Atlas, vort lands ældste topografiske værk fra 1680, oplyses: "I Horns herred er der et bjerg, Asbjerg. Det vil sige Odins bjerg, for As var hos de gamle også Odins navn. På dette bjerg ses der forskellige mindesmærker for jætterne. Ligeledes er der en herregård, kaldet Asdal, det vil sige Odins gård, og det er den ældste gård i Jylland."

Lige vest for Asdals avlsbygninger ligger det imponerende, græsklædte voldsted, der består af en firkantet ca. 11 meter høj borgbanke, der måler 63 x 37 meter. Borgbanken var omgivet af grave. Adgangen til borgbanken har været fra syd, antagelig oprindeligt ad en bro på det sted, hvor nu en jorddæmning fører over graven.

På borgbanken har stået et trefløjet bygningskompleks, hvoraf endnu spores bygningsrester. I 1662 stod der to huse af grundmur i to stokværk og et af bindingsværk i et stokværk. I 1769 bestod borggården af to grundmurede huse, det ene i to og det andet i tre stokværk. Efter traditionen skal der på den nordlige fløjs to sider have stået to mægtige tårne – Vagttårnet og Brandtårnet, hvis rester skulle være skudt ned i krigen med englænderne 1807-14.

Asdals nuværende hovedbygning er et trefløjet anlæg, hvis midterfløj er opført i 1891.

Sagnet om Carl Pølses flæsk

Carl Pølse er en ren sagnfigur, der er lagt i første halvdel af 1300 tallet. Der er flere fortællinger om ham, og han er knyttet til Asdal.

Carl Pølse lokkede skibene til at strande ved at tænde bål på stranden. Skibsfolkene troede nu, at de var på højde med Skagen og styrede lige ind mod kysten. Når skibene sad fast på stranden, plyndrede ham dem, men til sidst blev han sat i en spigertønde på Måskelhøj, hvorfra tønden rullede mod syd ned ad det let skrånende terræn, og der, hvor den standsede, blev han begravet.

Ældre billede af Asdal voldsted med gården t.v. i billedet.

(Det er en fantastisk beretning, men Skagen fik først sit fyr i 1561, altså mere end 200 år efter at Carl Pølse skulle have øvet sin ugerning.)

I Pontoppidans Danske Atlas meddeles, at efter gammel tradition skal Carl Pølse have ejet Asdal og sammen med sine to brødre byggede gården for de midler, de samlede fra de strandede skibe på deres forstrand. Det må anses for usandsynligt. Han var snarere en gemen sørøver. Det var nemlig holstenernes politik at videreførelse de kystborge de besad til tvivlsomme personer, der måtte betale dyrt for brugsretten, og som hentede pengene hjem med stor fortjeneste ved at drive regulært sørøveri.

Beretningen om Carl Pølses flæsk hører absolut hjemme i Asdals sagnhistorie, men den har en særlig aktualitet derved, at det skinkeben, der fremvises, virkelig er meget gammelt og angives at være det oprindelige. Dertil kommer, at sagnet har en særlig fascination og er et af de mest kendte middelaldersagn.

Erik Pontoppidan (1698-1764) giver os i Danske Atlas følgende version af historien: "På Asdal hænger en side flæsk af et vildsvin med halvt hoved og fødder ved, som har været der nogle hundrede år, og hvortil den anden side hænger på Birkelse. Beretningen er denne: Der boede to brødre, den ene på Asdal den anden på Birkelse. På den enes grund blev stunget et vildsvin, som løb over og døde på den andens. Efter trætte og dom blev vildsvinet således delt mellem dem, og hvers del ophængt til mindelse."

Af særlig interesse er den beskrivelse af Carl Pølses flæsk, som greve Rantzau – ejer af Asdal 1726-1771 – fremkommer med som svar på et brev fra pastor Basballe, sognepræst i Horne-Asdal 1716-1732. Greven svar til pastor Basballe af 19. september 1729: "Den omtalte flæskeside hænger der endnu, men er ikke bekendt med, at nogen dermed haver nogen overtro. Gamle folk siger, at den er af et vildsvin, der er skudt på Asdal eller Oddens ejendom, hvorefter grundenes ejere skal have gjort hver sin påstand, at få dette svin. I sagen skal herefter være dømt således, at svinet skulle deles mellem de bemeldte to gårdes ejere. Og af det svin skal den halve part være, som endnu hænger på Asdal."

Sandheden om Carl Pølses flæsk er nok den, fortæller Ingvar Mølbjerg, at det drejer sig om en halv saltet og røget flæskeside, der var blevet et nummer for speget, så den blev uspiselig. Den har fået lov til at hænge, som gårdfetich, ud fra den betragtning, at den måtte stå under

Asdals ejer, Jens Peter Lunden, med det sagnomspundne skinkeben.

beskyttelse af overnaturlige kræfter, siden den ikke gik i forrådnelse. Man mente også, at denne bevarende egen-skab overførtes til hele det hus, hvor den var ophængt.

I det gamle stuehus fra 1805 havde skinken sin plads over hoveddøren. Nu opbevares det i et glasskrin.

Historien

Når vi ser bort fra sagn og myter, så ved vi at Asdal er en gammel hovedgård, der i 1300-tallet ejedes af adelsslægten Panter. Senere gik den ved giftermål over til slægten Banner, hvis mest kendt mand var rigsmarsk Erik Banner, der indlagde sig megen berømmelse under Grevens Fejde. Efter hans død i 1554 overtoges Asdal af sønnen Otte Banner, og efter ham kom gården efter nogle indviklede arve-

og ejerforhold til slægten Rantzau, idet Frederik Rantzau i 1634 blev eneejer. Efter hans død i 1645 arvedes Asdal af sønnen, den rige gehejmeråd greve Otto Rantzau, og ved hans død i 1719 af dennes søn, vicedatholder i Norge, greve Christian Rantzau til Brahesborg. I 1756 fik han af Rosenvold, Asdal og det halve Hammelse m. m. oprettet et forlods – Det grevelige rantzauske Præcipium. Det overgik i 1771 til sønnesønnen Christian Frederik greve Rantzau, der døde i 1782. Hans farbroder, amtmand Carl Adolph lensgreve Rantzau til Brahesborg, blev derefter besidder af forlodset. I 1793 opnåede han kongelig bevilling til at afhænde såvel Asdal som Hammelse.

Asdal stod derefter for hovedgårdstakst 153½ tdr. hartkorn, 89 tdr. hartkorn tiender og 313 tdr. hartkorn bøndergods.

Asdal blev købt af Søren Hillerup, en af tidens mest kendte ejendomsspekulanter (læs: herregårdsslagter). Han fik i 1797 ret til at frasælge bøndergodset, uden at hovedgården mistede sin skattefrihed. To år efter fik han bevilling til at udparcellere selve hovedgården. Efter at Asdal på den måde var sønderlemmet, solgte Hillerup i 1801 den tilbageværende hovedparcel med 34 tdr. hartkorn samt 25 tdr. hartkorn tiende til Arent Hassel Rasmussen fra Hjørring og skudehandler Peter Baldersen fra Kjøl. Rasmussen blev eneejer i 1802 og året efter solgte han Asdal. Efter nogle handler blev gården i 1868 overtaget af dens forpagter Ole Chresten Olesen. Han var en dygtig landmand, som drev gården frem. I 1914 overgik Asdal til hans søn, Niels Olesen. Han døde året efter og enken, Eva Marie Olesen f. Lawaetz, afhændede den året efter. Efter to hurtige handler blev Asdal i 1917 købt af et norsk konsortium, som i årene 1918-1928 udstykkede ca. 82 ha fra gården, deraf en gård på 33 ha, 5 statshusmandsbrug med hver fra 7,5-10 ha, medens resten solgtes som tillægsgjord.

I 1934 købte Jens Andreasen Asdal, som han gjorde meget for at genoprette. Hans søn, Knud Andreasen solgte i 1989 Asdal til den nuværende ejer – Jens Peter Lunden

OGN

JENS OG ANNA JENSENS FOND

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond,
der uddeler rejselegatertil unge, der vil uddanne sig
i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere,
der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen,
Rugvænget 5, 5400 Bogense.

1. verdenskrig - et landsogn på Als

Af: Arkivar Inge Nissen, Dansk Slægtsgårdsarkiv

I disse år er det 100 år siden 1. verdenskrig udspillede sig. Uden for Sønderjylland betyder det måske ikke så meget, Danmark var jo ikke med i krigen. Men Sønderjylland, eller Nordslesvig som det kaldtes den gang, var en del af Tyskland efter krigen i 1864 og derfor også med i 1. verdenskrig. For mange sønderjyder er det derfor vigtigt at mindes. De fleste af os har slægtninge, der var med i krigen, eller som blev ladet tilbage, mens deres kære måtte deltage som soldater. Vi har kendt dem, der kom tilbage fra krigen, og dem, der mistede deres far, mand eller kæreste, en søn, en bror eller fætter. Nogle kom fra tysksindede familier, de fleste fra dansksindede, en del måske fra familier, der ikke var så bevidst om de var danske eller tyske. Nogle få rejste nordpå over grænsen til Danmark for at undgå militæret, men mistede så måske deres arveret. Nogle deserterede i forbindelse med en orlov, gemte sig resten af krigen eller flygtede i båd til Ærø. Men det kunne gå ud over familien, og det betød måske, at en bror eller andre fra egnen ikke kunne få orlov.

Unge mænd og familiefædre indkaldes til krigstjeneste

De fleste unge mænd i landsdelen blev indkaldt til krigstjeneste, også selv om de måske var kasseret ved en tidligere session. Ja også mange, der ikke var helt unge mødt af sted. Min bedstefar, Jørgen Jørgensen Nissen, var født 1873, han havde kone og 3 små børn, og en slægtsgård, der skulle passes. Alligevel blev han 1915 indkaldt og måtte gøre krigstjeneste i 2 år, mens bedstemor med hjælp fra en tjenestekarl og -pige, russiske krigsfanger og måske lidt assistance fra slægtninge og naboer, måtte tage sig af gården. I slutningen af krigen blev store drenge på 17 år også indkaldt.

Billede af mine bedsteforældre, min far og hans 2 søstre. Måske et billede bedstefar havde med i tegnebogen, da han var med i krigen.

Mindestenen på Lysabild Kirkegård, soklen og en af de 4 sider med navne.

Mere end 30.000 mænd fra Sønderjylland deltog i krigen som tyske soldater, over 5.000 kom ikke hjem igen. De faldt i kamp, døde af deres sår eller af sygdom og krigens strabadser på et lazaret langt borte, eller de blev meldt savnet og aldrig fundet - og blev senere erklæret døde ved dom. De efterlod forældre, kone og børn, brødre og søstre, andre slægtninge, måske en kæreste. Mange af dem, der kom hjem, havde været såret, var måske invalide - eller havde haft voldsomme oplevelser, der gav dem psykiske problemer. Nogle havde været i fangenskab i Frankrig, England eller Rusland og kom først hjem længe efter krigen var slut.

100 faldne fra et lille sogn på Als.

Fra Lysabild på Als, det lille landsogn jeg kommer fra, fik 66 faldne deres navn på mindestenen på kirkegården. De 63 fordi de boede i sognet, da de blev indkaldt, mange af dem var også født i sognet. 3 af dem havde ikke boet i sognet, men deres navne kom alligevel med på stenen, Johannes Th. Hansen fordi hans kæreste og svigerforældre boede i sognet, han var allerede soldat på Østfronten, da krigen brød ud, og faldt få uger efter. Peter og Aksel Tange fordi de var sønner af degn og skolelærer Simon Tange, der var blevet ansat ved skolen i Lysabild 1919. De var født i Højrup og Mjolden sogne i Tønder amt og var vokset op med brødre og søstre i Osterhever på halvøen Ejderstedt i Nordfrisland, hvor deres far var lærer fra 1899-1919. De døde begge i marts måned 1918. Axel i slaget ved Templeux i Frankrig. Peter som overbådsmand om bord på en ubåd, der blev sænket nær den engelske kyst. Deres storebror Anders blev hårdt såret, han blev senere præst i Kating på halvøen Ejderstedt.

Ud over de 66, der fik deres navne på mindestenen, var der 34 andre af de faldne, der var født i Lysabild sogn, men boede andre steder, da de blev indkaldt.

En familie mistede 3 sønner og 1 plejesøn

Der var flere familier, der mistede 2 eller 3 sønner. En familie i sognet blev særlig hårdt ramt. Fisker Jørgensen og hans kone Cecilia fra Nypøl. De havde 14 børn, 7 drenge og 7 piger, en fætter voksede op sammen med børneflokket. Plejesønnen og alle 7 sønner blev indkaldt, 3 sønner og plejesønnen faldt. Også 4 svigersønner var soldater i krigen.

2 generationer deltog i krigen

I enkelte tilfælde var både far og søn indkaldt, f.eks. var både Hans Jacobsen og hans søn Jørgen med i krigen. Faderen blev indkaldt allerede i august 1914, han overlevede. Sønnen fyldte 19 år 1915 og blev kort efter udtaget til infanteriet, men da faderen allerede var soldat fik han udsættelse. I december 1915 fik han dog ordre til at møde i Flensborg, hvorfra han blev sendt til Vestfronten. Han faldt ved Verdun 3. december 1916, ramt af en granat. Han havde søgt orlov flere gange, men fik hver gang afslag, måske fordi han kom fra en meget dansksindet familie. Han var eneste søn, så det blev en af hans 8 søstre, Inger, der sammen med sin mand, Christian Jørgensen, overtog gården i Mommark i 1930. En slægtsgård, der ellers var gået i arv fra far til søn i mere end 250 år.

I et andet tilfælde var det faderen, der faldt. Købmand og kromand Jens Handler fra Fjelby kom ikke tilbage, han faldt på Østfronten i juni 1916, 43 år gammel, en af hans brødre døde også som soldat i krigen. Sønnen Niels Handler blev hårdt såret, men overlevede. Han var født 1898 og gik på realskole i Kiel, da krigen brød ud, han meldte sig som frivillig, noget de unge studerende blev kraftigt opfordret til. Han blev hårdt såret, men overlevede. Efter krigen fik han en bankuddannelse i Sønderborg og blev senere direktør for Ulkebøl Sogns Sparekasse. Han var aktiv i mange foreninger og var medlem af DSK (Forening for Dansksindede Sønderjyske Krigsdeltagere).

Alle erhverv

En købmand, en kommis, en handelsuddannet, en lærer, en seminarist ved seminariet i Tønder, to kromænd, en smed, en skomager, en musiker, en vognmand, men de fleste af de faldne var landmænd, tjenestekarle eller måske gårdejere. Måske den ældste søn af en gårdejer og derfor den naturlige arving til slægtens gård (på sønderjysk boelsarving). For mange efterladte brødre og søstre betød det også, at de fik et andet liv, end de ellers ville have fået.

Slægtsgårdsejer

En af de faldne var Hans Bladt. Han var født 1885, var blevet gift 1908 og overtog slægtsgården i Mommark efter sin far. Hans havde været ude at tjene andre steder, og havde taget ved lære af andre måder at drive landbrug på, som han var i gang med at indføre på gården. Han deltog i ringridning, 1911 blev han ringriderkonge, da han vandt konkurrencen i Sønderborg. Der var 3 børn i ægteskabet, født mellem 1908 og 1913. Hans Bladt havde ikke været soldat, men blev alligevel indkaldt i november 1914 og sendt til Østfronten, hvor han i februar 1915 blev hårdt såret i kampe ved Lomza i Polen. Han døde få dage senere på et lazaret. Hans kammerater fik lov at begrave ham i haven ved et gods og de sendte et billede af graven hjem til hans enke, der drev gården videre med en bestyrer indtil den ældste søn kunne overtage den.

Boelsarvinger, der døde som soldater i krigen - lillebror eller søster overtog slægtsgården

Christian Lassen var født 1898, eneste søn af Hans Lassen og Marie Cathrine, der havde Lindegård i Lysabild, han

Lindegård

ville derfor sikkert have overtaget gården efter sine forældre. Han var til session 1916, da han var 18 år og blev straks indkaldt, i oktober 1916 meldte en tysk tabsliste, at han var blevet let såret. Han faldt 2. juli 1918 ved Reims i Frankrig, 20 år gammel. Hans eneste søster, Mia, overtog gården efter deres forældre. Hendes mand, Jørgen Jørgensen, havde også deltaget i krigen, han var født år 1900 og var blandt de yngste, der blev indkaldt.

Jørgen P. Krogh kom fra gården Frydendal i Lysabildskov. Den havde været i slægtens eje i flere generationer. Han var ældste søn og forlovet med Christine Bonefeld fra Jestrupgård i Tandslet. Han faldt i Østpreussen den 20. august 1914, som den første i sognet, knap 23 år gammel. En yngre bror Christen, der blev gift med en søster til ovennævnte Jørgen Jacobsen, overtog gården i Lysabildskov. Jørgens kæreste blev gift med en anden og flyttede til Fyn.

Jørgen J. Kryhlmund var eneste søn på Højgård i Neder Lysabild, en gård, der var gået i arv fra far til søn gennem mange generationer. Han faldt på østfronten, i Serbien, 25. september 1917, 5 dage efter sin 20 års fødselsdag. Det

Hans Petersen, der mistede 3 brødre, Peter, Mathias og Christen i krigen, havde selv været soldat. Han overtog gården i Skovby efter forældrene.

Mathias Petersen og Kathrine Marie født Duus, der havde 6 sønner med i krigen – kun de 3 kom hjem igen.

november 1915. De 3 brødres far og en yngre søster døde også løbet af krigsårene. Moderen døde 1923

Faderens bror, Hans Petersen, havde overtaget en gård i Neder Lysabild efter en moster, dvs. gården var deres mors barndomshjem. Hans var gift med Cathrine Marie Bertelsen fra Tandslet. De fik 9 børn, 2 døtre og 7 sønner. Alle sønner deltog som soldater i krigen, 2 af dem kom ikke hjem igen: Sophus kom til Vestfronten som musketer, han faldt 23 år gammel ved Moulin-sous-Touvent den 16. juni 1915. Peter, den ældste af søskendeflokken, blev sendt til Østfronten, han blev hårdt såret i kamp ved Stawiski og døde 11. august 1915 på et lazaret i Rusland. Han blev 32 år og var ikke gift. Det blev broderen Christen, der senere overtog gården i Lysabild efter forældrene. En af søstre, Anne Marie blev gift med Peter Lausen fra Pommersgård, også i Lysabild sogn. Han havde selv været med som soldat i krigen, og mistede en bror, Andreas, i Rusland 1915.

blev så hans søster og svoger, der fik gården i forpagtning, indtil deres søn kunne overtage den.

Endnu en hårdt ramt familie.

Mathias Petersen og Kirstine Marie født Duus fra Skovby blev gift 1876. De fik mellem 1875 og 1903 i alt 11 børn, syv sønner og fire døtre. Både sønner og to svigersønner var med som tyske soldater i krigen, tre sønner, Peter, Mathias og Christen, og en af svigersønnerne, Lorenz Kræmer, faldt i krigen. En af svigerdøtrene mistede en bror. Peter faldt ved Ypern i Flandern 28. april 1918. Han var den ældste af sønnerne og skulle sikkert have overtaget gården i Skovby, nu blev det i stedet en af hans yngre brødre, Hans.

Forældrene havde 2 gårde, den i Skovby, havde de overtaget fra faderens forældre, den anden gård, der lå i Skovbyballe, havde de overtaget efter moderens forældre, i næste generation blev det den næstældste søn, Andreas, der overtog den. Begge gårde havde været slægtsgårde i flere generationer. Sønnen Mathias boede på Kegnæs, da han blev indkaldt. Han blev sendt til Østfronten som grenader, og døde i russisk fangenskab i 1915. Han var gift med Ella og havde en lille datter, der 1936 giftede sig med Jørgen Duus, der også havde mistet sin far i krigen. Christen blev sendt til Østfronten, han faldt ved Budka i Ukraine den 3.

Hans Petersen og Cathrine Marie, født Bertelsen, der mistede 2 sønner i krigen.

Hans Petersens gård i Neder Lysabild

Kådnersted (husmandssted)

Også et husmandssted kunne gå i arv til en søn. Jacob Lassen, faldt ved Ypern i Flandern 29. maj 1918. Han var den yngste af 4 sønner, men han var udset til at overtage forældrenes lille kådnersted i Nypøl i Lysabild sogn. De 2 ældste brødre var købmand, så det blev i stedet den 3. søn, Christian, der solgte sit lille husmandssted et andet sted på Als, og flyttede med kone og børn til Nypøl for at tage sig af forældrene og deres lille gård.

www.100helte.dk

På www.100helte.dk kan man følge arbejdet med at finde oplysninger om de faldne soldater fra Lysabild sogn.

Stormflodskatastroferne 1872 og 1825 med efterfølgende malaria

Af
Vagn Boberg Nielsen,
Vordingborg.

Omkring den 10. november 1872 var det meget kraftigt stormvejr i Nordeuropa. Det udviklede sig den 11. november til en ekstrem situation for Danmarks østvendte kyster, da vinden sprang om i nordøst efter at hele Østersøen og den Botniske Bugt var fyldt godt med vand.

Vandstanden steg med 3,5 meter ved de østvendte kyster kombineret med ekstreme vindforhold. 260 skibe (herunder mange brigger og barker) strandede mellem København og Møns Klint. Ved Lollands-Falster og Langeland var der også mange forlis.

Ved Præstø – Møn strandede 60 skibe. På 5 skibe omkom 29. I Danmark omkom 65 søfolk + nogle uregistrerede. Den største stranding her i området skete ved Nyord.

Ved Nyord omkom 18 engelske søfolk. Det var en engelsk bark, der var kommet i store vanskeligheder. Søfolkene valgte at gå i redningsbådene. Efterfølgende strandede barken på Nyord Enge. Den eneste overlevende var skibshunden. Den blev ombord.

Kindvig Hoved

Ved Kindvig Hoved strandede en Svendborgjagt med 3 ombord. Den havde sejlet hen over den lille uafmærkede ø Danmarksholm. Den havde lavet en fure hen over øen, der var synlig 100 år efter. Alle 3 omkom og blev fundet på Kindvig Hoved. Skipperen omfavnedes en tjørnebusk. Styrmanden stod på hovedet i en grøft indviklet i tovværk, og skibsdrengen lå med blødende ansigt slået ind i en stikelsbærbusk.

Kindvig Hoved blev først til en ø og efterfølgende helt oversvømmet. Det blev et naturdrama for en familie på 3, der satte sine spor for hele livet for dem. Hans Hansen og hans kone boede på Kindvig Hoved. De havde været på besøg hos hans svigerfar, Lars Larsen på Kringlebæk i Sageby den 11. november. Det var et forfærdelig vejr; men de skulle hjem og passe deres dyr. De lod deres 2 døtre blive hos bedsteforældrene og tog hjem til dyrene. De var nødt til at tage det mindste barn med til Kindvig Enge, da det stadig fik bryst.

Næste morgen var ejendommen en lille ø; men endnu var vandet ikke nået op til beboelsen. Stormen tog til, og op på dagen begyndte vandet at trænge ind i stuen. De tænkte på at rømme, men hvordan?

Fra Kindvigkrogen forsøgte man at få en båd i vandet. Det lykkedes også flere gange; men hver gang kastede stormen båden på land igen. Nu måtte familien op på loftet, hvor der var høg og halm, som man kunne holde varmen nogenlunde i.

I løbet af natten tog stormen yderligere til. De kunne næste morgen se mennesker på land, hvilket holdt livsmodet oppe på dem. I løbet af dagen slog vandet murene ind på

staldbygningen og flåede kreaturerne ud af deres bindsler. De drev nu mod land som lig. En høne drev af sted på en halmknippe, hvor længe det så er gået.

Beboelseshuset rystede ved stormens magt og de kolossale bølgeslag; men det holdt til stormens ende. Om morgenen den 14. november – efter 3 rædselsnætter begyndte stormen at stilne af. To unge mennesker fik efter møje og besvær sat en båd ud fra Kindvig Krog og endnu mere besvær kom ind til huset. Hans Hansen fik med en brandhage trukket båden ind i læsiden. De kom ombord og blev kørt ind til Kindvig og fik et måltid mad og en varm seng. Moderen nægtede at flytte ud på Kindvig Hoved igen. Hans Hansen fik en parcel af sin fædrene gård og der byggede de så ejendommen Lindhøj.

Ved Rødby Fjord var der også enorme oversvømmelser.

Stormflodskatastrofen 1825

Natten mellem 3. og 4. februar 1825 var vandet også blevet presset op i den Botniske Bugt og kom nu væltende ind over de danske østvendte kyster. Limfjorden blev fyldt så meget op så Vendsyssel rev sig løs fra Jylland ved Harboøre Tange.

Rødby Fjord bredte sig helt ind til Nakskov. 40 % af Lolland Falster kom til at stå under vand. Det gik også hårdt ud over Mern, Allerslev, Jungshoved m. fl. sogne.

På Sydlangeland på Magleby sogns vesteregn var der også store oversvømmelser både i 1825 og 1872. I 1872 blev 100 huse oversvømmet og vandmølleren omkom.

Malaria

Oversvømmelsen var ikke det værste. Der fulgte en sygdom med som ingen anede hvad det var for en sygdom. - Først i 1862 blev der rigtigt sat navn på sygdommen – Malaria. Man kaldte den alt muligt andet: Gigtfeber – koldfeber – lollandsk feber – tyfus og kolera. De første år gik det ud over småbørn og gamle mennesker. Man var vant til høj børnedødelighed og de ældre var kun til besvær. Men i 1831 gik det hårdt til. Nu kom der dødsfald blandt familieforsørgere i 30-erne.

I Maribo Amt blev halvdelen af befolkningen – 29.000 personer angrebet. Det var en varm og våd sommer. På næsten hver eneste gård lå der syge. Det kneb med at få kærne malket og få kornet høstet. Afgrøderne stod og rådne på marken.

Af de 29.000 døde 10/8 – 10/12 1831: 4 % = 1160 i Maribo Amt. De præster, der holdt sig raske, måtte gå på omgang og besøge begravelserne. I Allerslev Sogn døde ca. 31 personer i høsten 1831 af Malaria/ gigtfeber/koldfeber. I Mern Sogn gik det næsten lige så hårdt til. Dødstallet var 5 gange så højt som fødselstallet.

På Sydlangeland var var dødstallet kun det dobbelte af fødselstallet; men det strakte sig over nogle længere perioder. Før 1862 blev det kun kaldt brystsyge, koldfeber og gigtfeber.

På Lolland gik den under navnet: Den Lollandske Feber. Den er også beskrevet på nettet under det navn. Ingeniørernes fagblad: "Ingeniøren" behandlede også emnet den

4. april 2008.

Lægen Carl Adam Hansen i Nysted forskede meget i Malaria 1862-90. Han registrerede 164.000 malariatilfælde i Danmark i den periode – 36.500 på Lolland- Falster.

Før den periode var der 4 kraftige bølger. Det skete altid varme fugtige somre. Der var 4 slemme årstal: 1831 – 1846 – 1852 – 1857-58. Der var også nogle tilfælde i 1872. Den ophørte først helt omkring 1912.

En væsentlig hjælp til bekæmpelsen var afvanding ved grøfter og dræning samt diger. Fra 1825 blev lavet mange planer; men der skulle endnu en stormflodskatastrofe til i 1872, før planerne blev udført; men så gik det også stærkt.

Skarlagensfeber

Malariaen førte også en masse følgesygdomme med sig bl. a. Skarlagensfeber. I 1857-58 døde ifølge kirkebogen i Allerslev 4-5 personer af gigtfeber, som den hed på det tidspunkt. Men kirkebogen fortalte også, at 40 børn var døde af skarlagensfeber. Normalt var børnedødeligheden 4-5. Noget lignende var tilfældet i Mern og Jungshoved sogne.

De 3 sogne havde mange fugtige enge som overdrev. Ø. Egesborg sogn, der var det største på det tidspunkt havde næsten ingen skarlagensfeber og markant lavere børnedødelighed. Øster Egesborgs overdrev lå på det høje Kulsbjerg.

På Kullegården ved Tjørnehoved havde de den 3. oktober været til begravelse af den mellemste af deres 5 børn. Da de kom hjem fra begravelsen, lå de 2 andre mellemste børn var døde. Den ældste var 10 år og overlevede. Den yngste var under ½ år og havde ikke haft malaria og overlevede ligeledes.

Kilder

Vordingborg Dagblad, "Ingeniøren" og kirkebøger.

Nye
MEDLEMMER

Gårdejere
Jacob Skovgård Hansen
Munkebo skovgård
Boels Bro 2 B
5330 Munkebo

Gårdejere
Jannie og Jens Loftager Bang Olsen
"Nørregaard"
Assensvej 14
5580 Nørre Åby

Bodil og Niels Christensen
Højskolevej 4
Oddense
7860 Spøttrup

Lissy og Niels Hansen
Kærvej 10 B
9240 Nibe

Møller og Mølleri

Der er megen romantik forbundet med de gamle vind- og vandmøller. De er stemningsfulde, og når de er i gang, er de imponerende. Men dengang møllerne var en del af livet, har idyllen været begrænset.

For det første så man med sund skepsis på møllerens toldning. Han skulle have 1/18 af det maled korn, som betaling for sit arbejde. Man sagde: "Mølleren er aldrig så drukken, at han glemte at tolde!" Lovgiverne var bevidste om problemet, men man kunne ikke gøre noget. For at sikre møllerne et økonomisk grundlag, så de kunne erlægge deres skat, måtte de have et fast indtægtsgrundlag, og det problem løstes med mølletvang. Boede man indenfor en bestemt afstand fra en mølle, skulle man lade sit korn male der. Man kunne ej heller anlægge nye møller, Først med en lovændring af 1852 blev erhvervet frit, men da var kornproduktionen blevet så omfattende, at de eksisterende møller ikke kunne klare opgaven.

For det andet var møllerne en meget farlig arbejdsplads. Havde det været vindstille, og der lå meget korn, som skulle males, så arbejdede man i døgn drift, indtil alle havde fået malet, eller det blev vindstille igen.

En af de mere dramatiske hændelser kan vi læse om i Sørbymagle sogns kirkebog, hvor sognepræsten 2. søndag i advent 1668 skrev: "En møllersvend Trugels Andersøn født i Fjenneslev af Anders Trugelsøn og Mette Lauritzdatter. Hjemme 11 år. Side hos sin slægt her i landet to år. Blev omsider af de svenske taget med ud af landet, da de drog ud, hvilke han siden forløb. Begivet sig til Stralsund. Lærte der møllerhåndværk på tre års tid. Tjent for møllersvend på en vejmølle ved Rostock et år. Kommen hid i landet igen. Tjent Jens Nielsen i Rosted for første vejmøllersvend et år og 6 uger. Om natten mellem onsdag den 2. december og torsdag den 3. december er han udi samme mølle kommen til ulykke. Hoved, hals og måske flere lemmer mellem kokkehjulet og drevet sønderknust og om morgenen fundet død."

En lignende ulykke findes omtalt i Kalundborg Avis den 17. november 1875. Der står: "Mølleforpagter Niels Peder Jensen i Mullerup mølle er i lørdags kommen ulykkelig af dage, idet han bogstavelig er bleven malet ihjel i sin mølle. En broder til ham kom netop tidsnok ind i møllen til at se ham blive draget ind i værket, af hvilket han blev trukket frem i en meget lemlæstet tilstand. Man mener, at mølleværket har fået fat i et stort uldent tørklæde, som han bar om halsen. Den forulykkede, som kun blev 30 år gammel, efterlader sig kone og flere små børn."

OGN

Kredsens arrangementer er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2.

Alle aktuelle indbydelser til kredsens arrangementer kan ses på foreningens hjemmeside under punktet kalender.

Fynskredsen

Den 27. juni var 25 medlemmer på sommerudflugt. Vi besøgte Vestårup Teglværk med et fuldautomatisk produktionsanlæg til murstensproduktion, derefter spiste vi frokost inden vi så kongelige biler i Strøjer Samlingen. Dagen sluttede på en vingård med 3000 vinstokke, hvor der var vinsmagning. Det blev en god dag med solskin.

Onsdag den 4. oktober 2017 kl. 13.45 besøg på Ernsts samlinger i Østergade 57, Assens.

Ernsts samling er en smuk og varieret samling af sølv, porcelæn, kunst, og antikviteter. Huset har tidligere været en sølvvarefabrik og et originalt personligt privat hjem fra 1930 for Ernsts slægt. Samlingen er blevet til over to generationer og afspejler livet, som det blev levet i en del af borgerskabet i Assens. Det, der gør samlingerne til en helt særlig oplevelse er, at de formidles i et autentisk lejlighedsmiljø, som Frederik Ernst lod det indrette fra 1930'erne og frem til sin død. Derefter tager vi på Plums gård, der ligger lige på den anden side af vejen til kaffebord i den hyggelige Cafe Plums Gård. Pris for rundvisning i små hold og kaffe 175,00 kr. betales senest den 27 sept. på konto 2024- 7650517436 eller kontant på dagen.

Tilmelding til Finn Bang Olsen på mail: finn.bang.olsen@get2net.dk eller 51 70 06 08 bedst mellem 18.00 og 19.00

Finn Bang Olsen

Himmerlandskredsen

Den 12. juli havde Himmerlandskredsen en fantastisk tur i Aalborg. Den var arrangeret af Helle og Niels Holger Fisker, Mona og Peter Stoffersen.

Vi mødtes ved færgehavnen for Egholm færgen, hvor to hestevogne samlede os op. Ture gik i sol og blæst langs Limfjorden. Vi så og kørte gennem Fjordbyen, under Limfjordsbroen til kajen foran Aalborg Slot og ind i slotsgården. Efter at have holdt der, kørte vi ud i midtbyen, forbi Jens Bangs Stenhus, Domkirken, Helligåndsklostret og ned til havnen igen, en tur gennem Jomfru Ane Gade blev det også til. Og Vesterbro og Cimbertyren blev passeret. Turen sluttede hvor den begyndte. Forsamlingen nød en kop kaffe i en cafe ved fjorden. Vi var ca. 40.

Mandag den 11. september besøgte vi Frugthaven, Ejstrupvej 23, St.Brøndum, hvor Jens Corneliussen viste os rundt i frugtplantagen, som er drevet som fuldtids erhverv siden 1985. Vi hørte om, hvilken gavn ørentvister kan gøre i en æbleplantage, ved at æde spindemider og andre skadedyr, vi blev også sat ind i de forskellige måder, at beskære frugttræer på. Der var under rundvisningen smagsprøver

på de gode danske frugter, der er saftige og søde med en bedre smag, end de udenlandske i supermarkederne. Der var udlagt drypvanding mellem træerne, der havde dog ikke været meget brug for det, denne sommer. Efter rundvisningen samledes vi i stedets bålhytte, hvor Birthe Corneliussen havde tændt et lille bål, hvor vi kunne få varmen, efter rundvisningen der foregik i tørvejr også kunne vi nyde den medbragte kaffe, samt den gode gærkage, som Gudrun havde bagt.

Et spændende besøg med 10 deltagere.

Mads P. Christensen

Midtjysk kreds

Midtjysk Kreds opfordrer stadig til at I indsender jeres e-mail adresser til undertegnede.

Den 1. august havde kredsen et velbesøgt arrangement. Det foregik her på Sydmons med omkring 40 deltagere. Vi samledes ved det gamle voldsted på herregården Lund i Øster Assels. Nu hedder gården Gammellund og ejeren, Peter Jensen, fortalte som gården og svineproduktionen med søer og slagtesvin. Vi besøgte parken med de gamle linddealler, damme og det nye stuehus opbygget efter brand for omkring 30 år siden.

Herefter gik turen til undertegnede på gården Bronzehave og min ægtefælle, Egon Møller, der er 6te generation fortalte om svineproduktionen og markbruget. Her vakte haven en del interesse og flere tog imod invitationen til at kigge ind i stuehuset.

Det sidste besøgssted var hos I/S Kirkehøjgaard hos brødrene Anders og Per Kristensen. Sidstnævnte fortalte om kvægbruget, og vi så det nye stuehus udefra (det er bygget af træ), haven, besætningen og malkestalden. Besætningen drives nu konventionelt efter at have været drevet økologisk i tyve år. Også Kirkehøjgaard er en slægtsgård.

Herefter indtog vi kaffen i Vester Assels forsamlingshus og jeg fortalte historien om de mange prominente ejere på herregården Lund. På gården var der sidst i 1700 årene en fajancefabrik, hvor de få genstande der har overlevet tidens tand bliver solgt til skyhøje priser. Fx er bakkeborde solgt til kr. 500.000. Fabrikken fik dog en ret kort levetid.

Herefter afholdt Midtjysk Kreds året generalforsamling. Bent Mondrup havde ønsket at stoppe i bestyrelsen efter en længere årrække. Kredsen takkede for indsatsen. På valg var Poul Villumsen, Hans Peter Iversen og Chr. M. Elgaard, alle blev genvalgt. Der var endvidere nyvalg til Anders Chr. Petersen fra Juulsgaard, Hjørthede ved Bjerringbro. Jeg er glad for at vi har en rigtig god geografisk dækning i bestyrelsen.

Vores næste arrangement er et besøg på Vikan A/S i Skive. Adressen er Rævevej 1. 7800 Skive. Datoen er onsdag den 4. oktober kl. 18.30. Husk tilmelding per mail til gunhild.olesen.moller@rn.dk Vikan A/S er vært ved kaffen, så derfor er tilmelding ret vigtig og gerne en uge før. Bestyrelsesmedlem Christian Fly har aftalt besøget. Virksomheden blev grundlagt i 1898 som Skive Børstefabrik. Siden har den udviklet sig til en moderne virksomhed med eksport til det meste af Verden. Produktionen omfatter rengørings-systemer og information om fødevarer sikkerhed. Aftenen indledes med en film om virksomheden. Det er en aften for både kvinder og mænd. Andre interesserede er også velkomne.

Gunhild Olesen Møller

NYT FRA KREDSENE

Sjælland Syd

Vor anden udflugt gik til Kongsgården i Vester Broby og Kildemosegård ved Guderup havde samlet 17 medlemmer. Vi samledes til orientering om Kongsgården ved formand Carl Chr. Bringgaard.

Navnet fører til kongen, som overnattede med sit følge på den største gård i landsbyen.

Gårdens sidste ejere, Ejler og Lone Kjær Larsen, ønskede, at offentligheden skulle have adgang til stedet, så den gældfri gård overgik til en fond. Vi gik gennem det lange stuehus med Carl som rundviser. Stuerne køkken mv. var som det så ud i 1950.

I den gamle svinestald er der indrettet Danmarks flotteste primitive Herberg med bad, toilet og tekøkken. Sydlængen er blevet til forsamlingslokale, som kan lejes.

Vejret var med os så vi indtog kaffen med udsigt ned over Susådalen. Derefter kørte vi til Knud og Gunhild i Guderup Knud bød velkommen til sit barndomshjem og fortalte om gården fra 1931, da hans far købte den.

Derefter så vi den tidligere svinestald, der er ændret til gildesal. Stolperne er malet i regnbuens farver, og der er kommet glasdøre.

40 kvm roehus og 12 sobokse er nu museum. Der er det komfur, som stod i det gamle stuehus, sat op, men ikke brugbart. Inseminerings tavle, junge vogn, agestole, sækeløftere, hesterive. Brandsprøjte fra dengang jeg var lokal brandmand, med brandøvelse hvert år ved Guderup gadekær. mv.

Det blev tid til madpakken, og herefter gik herrerne i skoven og ned til søen, og damerne gik med Gunhild i haven og i stuehuset.

Knud Pedersen

Vendsysselkredsen

Vendsysselkredsen havde den 21. juni et godt og spændende besøg på Ingstrup Mejeri. Vi fik en rigtig god rundvisning af mejeristen Ole. Der var smagsprøver af

flere af de gode oste. Mens man spiste ost og medbragt kaffe, fortalte Troels Holst, fra "Vrejlev Kloster", om mejeriets drift og om hvordan det gik til, at en kreds af investorer og mejeriets medarbejder, overtog mejeriet og fik det op at køre igen, efter at det havde ligget stille, efter at Arla Foods, havde overtaget det, sammen med Hirtshals Andelsmejeri. Troels Holst og godsejer, Malthe Holst, er medejer af mejeriet, som er et A/S. Alt mælken kommer fra malkekvægsbesætningen på "Vrejlev Kloster".

28 deltog i aftenens møde.

Den 7. september havde kredsen samlet 26 medlemmer til besøg på biogasanlægget GrønGas i Vrå. Vi blev modtaget af driftsleder Uffe Christensen, som meget engageret fortalte om produktionen af metangas, hvorefter vi så hele anlægget fra gyllen blev forvarmet og til gassen blev pumpet ud i naturgassystemet. Efter forevisningen samledes vi til medbragt kaffe og kage og driftslederen svarede på de mange spørgsmål. (Læs også om Asdal hovedgård side .)

Inviterer til foredrag, den. 26. oktober, kl. 19.00. På "Klitgården" Østervej 10, Tversted.

Tidl. provst, Ole Dybro, vil fortælle om 500 året for reformationen og Martin Luther.

Entre 50 kr. Kaffe medbringes.

Mød op til et interessant foredrag. Tag naboen med.

Til de medlemmer, der ikke har afleveret deres E mail, adresse til Medlemsadministrator, Inger Marie Wibholm. Det er nu at I skal sende den til hende.

Adressen står på side 2.

Niels Ole Volhøj

Vestsjællandskredsen

Kredsens efterårsmøde havde samlet 44 medlemmer, som havde en meget interessant eftermiddag på Gyldenholm gods. Godsejer Jacob de Neergaard tog imod sammen med godsforvalter Herluf Pilegaard-Sørensen. Vi blev budt på kaffe og kage, hvorefter godsejeren fortalte om gården, om hovedbygningen og sit eget engagement i Gyldenholm, hvor han er 5. generation. Han arvede godset efter faderens død i 1996, da han var 11 år. Så fortalte godsforvalteren om driften, der omfatter landbrug, skovbrug, jagtvæsen og udlejning af 30 boliger. Der hører 700 ha agerjord til Gyldenholm, så er der forpagtet 100 ha, og der er pasningsaftale for 300 ha.

Efter al informationen var vi rundt i hovedbygningens smukke sale og stuer, for at samles til en forfriskning, før vi gik ud for at se på landbrugets bygninger og maskiner.

Karen Andersen.

Århuskredsen

Vi afholder generalforsamling mandag den 30. oktober kl 19.00 på Auning Kro, Torvegade 2, 8963 Auning.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

Foredragsholder oplyses ved tilmelding.

Tilmelding senest fredag den 27. oktober til Kirsten Johnsen mobil 2492 4353 eller til Vibeke Binnerup mobil 6072 5568.

Vibeke Binnerup

Returadresse:
Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

Kommende kredsaktiviteter

Her bringes oversigten over kredsens aktiviteter for de næste par måneder.
Udførlig indbydelse ses i afsnittet "Nyt fra Kredsene" og på foreningens hjemmeside.

Fynskredsen

4. oktober kl. 13.45 besøg Ernsts samlinger,
Østergade 57, Assens.

Midtjysk kreds

4. oktober kl. 18.30 besøges virksomheden
Vikan A/S i 7800 Skive.

Vendsysselkredsen

26. oktober, kl. 19.00. Provst Ole Dybro,
vil fortælle om reformationen
og Martin Luther.

Århuskredsen

30. oktober kl 19.00 Generalforsamling.

Vikan A/S
i Skive

Ernsts Samlinger i Assens

